

1044 (2021-2022) – Nr. 1
ingediend op 6 december 2021 (2021-2022)

Voorstel van resolutie

van Elisabeth Meuleman, Johan Danen, Mieke Schauvliege,
Jeremie Vaneeckhout, Tine Van den Brande en Stijn Bex

over het garanderen van de kwaliteit
van het binnen- en buitenmilieu in scholen

TOELICHTING

Gezonde lucht in en rond scholen is al langer een aandachtspunt.

A. Het binnenmilieu

De medisch milieukundigen bij de Logo's (de samenwerkingsverbanden voor lokaal gezondheidsoverleg) voeren al jarenlang campagne voor gezonde lucht in de klaslokalen. Daarbij ging veel aandacht naar het vermijden van te hoge concentraties aan CO₂, omdat te veel CO₂ zorgt voor hoofdpijn en een verminderd concentratievermogen, en in het algemeen een negatieve impact heeft op het welzijn van kinderen in de klas. Maar de deskundigen keken ook naar andere contaminanten. Al in 2007 werd het Lekker Frisproject opgestart in basisscholen.¹

Door de coronacrisis is het belang van een gezond binnenmilieu in scholen nog meer onder de aandacht gekomen. Een hoge CO₂-concentratie zorgt voor een snellere verspreiding van COVID-19 en andere virussen.² De Wereldgezondheidsorganisatie wees daarom al in juli 2020 op het belang van ventilatie in de strijd tegen het coronavirus.³ Vandaar ook het belang van een goede monitoring van CO₂, zodat gerichte maatregelen kunnen worden genomen om de lucht in klaslokalen afdoende te ventileren.

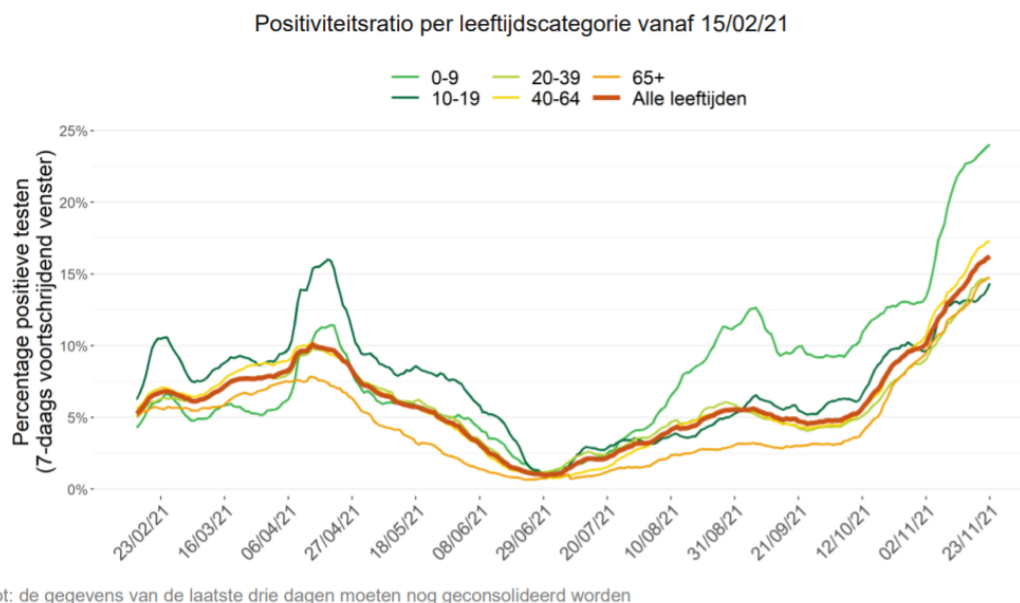
In het Vlaams Parlement werd in juni 2021 al een voorstel van resolutie over ventilatie goedgekeurd na een reeks hoorzittingen. In het kader van een preventief coronabeleid wordt nu steeds meer de nadruk gelegd op verplichte maatregelen rond ventilatie. Maar voor de scholen bleef de bevoegde minister de boot veeleer afhouden, terwijl scholen in die context juist prioriteit zouden moeten krijgen.

¹ <https://www.gezondleven.be/projecten/lekker-fris>

² Zie het rapport van het Vlaams Planbureau voor Omgeving (VPO), het Vlaams Instituut voor Gezond Leven en de Universiteit Gent: Stranger M., Lemmens B. Verdeyen A., & Laverge J. (2020), *Opmaak digitale tool gezond binnenmilieu op school en technische fiche voor scholenbouwers over ventilatiesystemen in scholen*, p. 9 - geraadpleegd via <https://archieff-algemeen.omgeving.vlaanderen.be/xmlui/handle/acd/274540>.

³ Zie <https://www.who.int/news-room/commentaries/detail/transmission-of-sars-cov-2-implications-for-infection-prevention-precautions>.

In de huidige fase van de coronapandemie ligt de positiviteitsratio vooral bij kinderen zeer hoog, zoals blijkt uit de onderstaande grafiek.

Figuur: Grafiek met de positiviteitsratio per leeftijd (bron: Sciensano, COVID-19 – Epidemiologisch bulletin van 27 november 2021, geraadpleegd via <https://covid-19.sciensano.be/sites/default/files/Covid19/Meest%20recente%20update.pdf>)

Inzetten op ventilatie in scholen is een effectieve maatregel om besmettingen tegen te gaan, zonder al te zeer in te grijpen in het leven van kinderen, maar een beter binnenmilieu heeft nog meer belang voor scholieren. In de eerste plaats toont onderzoek aan dat kinderen jonger dan 15 jaar gevoeliger zijn voor pollutanten dan volwassenen. Een slechte binnenluchtkwaliteit heeft dus een groter effect op hun gezondheid dan op die van volwassenen. Leerlingen brengen vele uren door in te kleine lokalen met te veel mensen – omstandigheden waarin het moeilijker is om binnen de vooropgestelde normen te blijven. Onderzoek van voor de uitbraak van de coronapandemie wees dan ook uit dat in zes op de zeven klassen de wettelijke richtwaarde van 900 ppm⁴ overschreden werd, met pieken die oplopen tot zelfs 8000 ppm.⁵ Uit de meest recente schoolgebouwenmonitor (2018) blijkt dat op de vraag of de lokalen goed verlucht of geventileerd kunnen worden, maar 10 procent van de respondenten het antwoord ‘volledig’ aankruist. In 2008 was dat nog 24 procent en in 2013 16 procent.⁶

Om die normen in de klas effectief te behalen zijn twee zaken onontbeerlijk. Ten eerste moet bij de bouw of renovatie van scholen voldoende stilgestaan worden bij het creëren van een gezond binnenmilieu. Daarbij gaat het bijvoorbeeld over de inplanting van een school. Scholen die langs een drukke weg gebouwd worden, lopen immers het gevaar dat ze door ventilatie vervuiling van buitenaf binnenkrijgen. Naast de inplanting van het gebouw moet ook voldoende aandacht gaan naar de keuze van de juiste ventilatiesystemen. Ten tweede moet in bestaande scholen

⁴ In de bijlage bij het Vlaams Binnenmilieubesluit van 11 juni 2004 wordt <500 ppm boven de buitenluchtconcentratie als richtwaarde voor CO₂ aangegeven (zie <https://www.zorg-en-gezondheid.be/sites/default/files/atoms/files/Binnenmilieubesluit%20bijlagen.pdf>). Als uitgangspunt wordt een buitenconcentratie van 400 ppm aangenomen (zie bijvoorbeeld de richtlijnen van het agentschap Zorg en Gezondheid: https://www.zorg-en-gezondheid.be/sites/default/files/atoms/files/Ventilatie_en_het_gebruik_van_de_CO2_meter_ter_preventie_van_verspreiding_van_Covid_19.pdf).

⁵ Zie *De Morgen*, 10 juni 2021: ‘Mooi moment om echt te gaan ventileren’.

⁶ Zie AGION, *Schoolgebouwenmonitor 2018-2019*, figuur 23, p. 72.

ventilatie op een correcte manier ingezet worden. Daarvoor is monitoring belangrijk, bijvoorbeeld met CO₂-meters.

Scholen die niet beschikken over een ventilatiesysteem, kunnen alleen ventileren door ramen en deuren open te zetten, wat niet altijd evident is. In de winter gebeurt dat vaak niet, of niet lang genoeg, om de kou buiten te houden. In klaslokalen die aan drukke straten of wegen liggen, verhoogt de geluidsoverlast als de ramen worden opengezet. Bovendien komen op die manier ongezonde polluenten uit de omgeving naar binnen.

Er zijn op dit moment middelen op de markt die het voor scholen mogelijk maken om hun binnenmilieu te verbeteren. Die werden recent samengebracht in het ventilatiekader Onderwijs 2.0, waarin scholen aanwijzingen krijgen voor het installeren van ventilatiesystemen en hoe ze te gebruiken. En toch blijft het moeilijk om daadwerkelijk binnen de normen te blijven.

Naast ventilatiesystemen kunnen ook toestellen die de lucht zuiveren, nuttig zijn.

Daarom willen de indieners van dit voorstel van resolutie scholen versterken in hun beleid rond het binnenmilieu, door de bestaande initiatieven verder te stroomlijnen en de juiste actoren verder te versterken.

1. Op het niveau van de school

Bij de bouw en renovatie van nieuwe scholen moet aandacht besteed worden aan het binnenmilieu, bijvoorbeeld door het gepaste ventilatiesysteem te gebruiken. Het rapport en de digitale tool, samengesteld door het Vlaams Planbureau voor Omgeving, het Vlaams Instituut voor Gezond Leven en de Universiteit Gent, kan daarvoor een leidraad bieden.⁷

In de school moeten afspraken gemaakt worden over een gezond binnenmilieu: een duidelijk kader wijst uit bij welke CO₂-concentraties er geventileerd moet worden en hoe dat moet gebeuren. Bovendien is het nodig om een plan te maken over het onderhoud van ventilatiesystemen. Daarvoor is enerzijds meer sensibilisering nodig, maar anderzijds is het ook belangrijk dat scholen over voldoende CO₂-meters beschikken, zodat duidelijk is wanneer en waar er ingegrepen moet worden.

Dat beleid gaat verder dan alleen CO₂: ook de aanwezigheid van andere polluenten verstoort het binnenmilieu, zoals is omschreven in de bijlage bij het Binnenmilieubesluit van 11 juni 2004. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan fijnstof, dat van buitenaf de scholen binnenkomt. Ook polluenten afkomstig van poets- en bouwmaterialen zijn relevant. Marianne Stranger van de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO) wees er in De Standaard van 6 oktober 2021 ook op dat bepaalde materialen die in de klas gebruikt worden, schadelijke stoffen uitstoten die in een slecht geventileerde ruimte blijven hangen.

Een belangrijke rol is daarbij weggelegd voor de preventieadviseur, die voor de school een risicoanalyse voor het binnenmilieu opmaakt en de directie daarover adviseert. Vandaag hebben preventieadviseurs echter een zeer uitgebreid takenpakket. Ze hebben bovendien geen afzonderlijk ambt voor hun taak. Concreet betekent dit dat die taak doorgaans opgenomen wordt door leerkrachten, die voor een beperkt aantal uren vrijgesteld worden om hun taak als preventieadviseur te kunnen vervullen. Aangezien die mensen zo essentieel zijn voor het beleid op het

⁷ Zie het rapport van het Vlaams Planbureau voor Omgeving (VPO), het Vlaams Instituut voor Gezond Leven en de Universiteit Gent: Stranger M., Lemmens B., Verdeyen A. & Laverge J. (2020), Opmaak digitale tool gezond binnenmilieu op school en technische fiche voor scholenbouwers over ventilatiesystemen in scholen, p. 9 – geraadpleegd via <https://archieef-algemeen.omgeving.vlaanderen.be/xmlui/handle/acd/274540>.

vlak van binnenmilieu, pleiten de indieners van dit voorstel van resolutie ervoor om hun ook de nodige middelen te geven zodat ze hun taak goed kunnen uitvoeren.

2. De overheid

De medisch milieukundigen bij de Logo's zetten zich al jaren actief in voor een preventief gezondheidsbeleid op school, met specifieke aandacht voor de luchtkwaliteit. Ze hebben een gezondheidsmatrix⁸ ontwikkeld om tot een structurele aanpak te komen op het niveau van scholen. Naar aanleiding van COVID-19 werd dat materiaal geactualiseerd. Ze werken met educatieve lespakketten rond ventileren en verluchten op scholen, zowel voor het basis- als voor het secundair onderwijs, en ze lenen ook CO₂-meters uit. Scholen kunnen op dit moment al subsidies aanvragen voor ventilatiesystemen via het Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs (AGION).

Daarnaast stellen ook andere overheidsdiensten, zoals het Departement Omgeving en het agentschap Zorg en Gezondheid, ondersteuning en materiaal over het binnenmilieu op scholen ter beschikking. Het Vlaams Instituut Gezond Leven kan nog meer de rol van centraal aanspreekpunt voor scholen opnemen, zodat ze er makkelijk terechtkunnen met vragen over een gezond binnenmilieu op school.

In Nederland wordt het model van het Programma van Eisen Frisse Scholen 2021 gehanteerd. Dat legt aan scholen minimale luchtkwaliteitseisen op, maar reikt scholen ook voldoende middelen en ondersteuning aan als ze voor een hoger ambitieprofiel kiezen. Als dat model ook in Vlaanderen wordt gevolgd, wordt de aanpak nog meer gecoördineerd en zijn er garanties voor voldoende steun zodat alle scholen aan minimale kwaliteitseisen kunnen voldoen. Bovendien kunnen scholen die verder willen gaan, dankzij dat model ook rekenen op extra steun.

B. Het buitenmilieu

Gezonde lucht in de klas en in de scholen is belangrijk, maar veel scholen liggen in een omgeving met aanzienlijke luchtvervuiling ten gevolge van bijvoorbeeld het drukke verkeer. Die vervuilde lucht komt ook de scholen en de klaslokalen binnen. Ook daaraan moet verder aandacht besteed worden.

Childproof is een interdisciplinair forum dat is opgericht door de Gezinsbond en het Onderzoeks- en Informatiecentrum van de Verbruikersorganisaties (OIVO) met als doel de leefomgeving en de gezondheid van kinderen te verbeteren door de uitwerking van het concept 'kindnorm'. Tijdens een persconferentie op 6 maart 2014 stelde Childproof een onderbouwd standpunt voor met maatregelen ter bescherming van de gezondheid van kwetsbare bevolkingsgroepen tegen verkeersverontreiniging⁹, dat ook voorstellen bevat voor het garanderen van een goede luchtkwaliteit rond scholen.

In 2018 bracht Greenpeace het rapport 'Mijn lucht, mijn school'¹⁰ uit, een onderzoek naar luchtvervuiling en dan vooral de aanwezigheid van stikstofoxiden (NO₂) in 222 Belgische scholen. Uit het onderzoek dat Greenpeace liet uitvoeren, bleek dat in te veel scholen de luchtkwaliteit zorgwekkend of zelfs ronduit slecht is, rekening houdend met de grotere kwetsbaarheid van kinderen voor luchtvervuiling. Amper zeven scholen (3 procent) noteerden een relatief goede luchtkwaliteit. Bij 61 procent van de scholen die aan dat onderzoek deelnamen, was de luchtkwaliteit

⁸ Gezond Leven, Wat is een gezondheidsbeleid op school? <https://www.gezondleven.be/settings/gezonde-school/gezondheidsbeleid-op-school/wat-is-een-gezondheidsbeleid-op-school>.

⁹ <https://www.gezinsbond.be/Gezinspolitiek/standpunten/Documents/Maatregelen%20ter%20bescherming%20van%20verkeersverontreiniging.pdf>

¹⁰ [bc299482-bc299482-schoolmonitoring-completereport-nl.pdf](https://www.greenpeace.org/nl/publications/rapporten/bc299482-bc299482-schoolmonitoring-completereport-nl.pdf) (greenpeace.org)

in de omgeving van de schoolpoort zorgwekkend tot ronduit slecht. Ook rond fijne stofdeeltjes werden studies uitgevoerd met vergelijkbare resultaten.¹¹

Ouders en leerlingen van een school in Brussel organiseerden in 2018 acties voor gezonde lucht in de schoolomgeving, de zogenaamde Filter-Café-Filtré-acties. Die acties voor schone lucht aan de schoolpoort waaierden nadien ook uit naar Vlaamse steden.

Daarnaast ging er ook al aandacht naar de realisatie van groene speelplaatsen op school, met onder meer de campagne Pimp je speelplaats¹². Een groene speelplaats zorgt voor betere luchtkwaliteit, minder geluidshinder, gezonder grondwater en aangename temperaturen. Daarnaast heeft een groene speelplaats ook gunstige effecten op de beweging van kinderen. Groene speelplaatsen kunnen met de nodige afspraken ook opengesteld worden voor kinderen die in de buurt van de school wonen. Een nieuwe oproep voor de vergroening van speelplaatsen zou zeker een goed idee zijn.

Elisabeth MEULEMAN
Johan DANEN
Mieke SCHAUVLIEGE
Jeremie VANECKHOUT
Tine VAN DEN BRANDE
Stijn BEX

¹¹ Het Brain Development and Air Pollution Ultrafine Particles in School Children kortweg BREATHE-project, onderzocht de blootstelling aan ultrafijnstof (PM_{2,5}) bij ruim 2200 kinderen in Barcelona tijdens hun prenatale periode en daarna in hun eerste zeven levensjaren. Die studie stelde vast dat vooral blootstelling aan ultrafijnstof tijdens het vijfde en zesde levensjaar een negatieve impact had op hun werkgeheugen, vooral dat van jongens.

¹² <https://www.pimpjespeelplaats.be>

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

- rekening houdend met:
 - 1° de verschillende campagnes die de afgelopen jaren al werden gevoerd rond de kwaliteit van het buiten- en binnenmilieu van scholen;
 - 2° het Binnenmilieubesluit van 11 juni 2004;
 - 3° het voorstel van resolutie over ventilatie en filtratie in het kader van het relanceplan Vlaamse Veerkracht van 30 juni 2021;
 - 4° de adviezen van diverse experts, die erop wijzen dat maatregelen als het monitoren van CO₂ en een efficiënte ventilatie in scholen en klassen van groot belang zijn om besmetting met het coronavirus te voorkomen;
 - 5° het feit dat een performante ventilatie op veel andere plaatsen, bijvoorbeeld in de culturele sector, als dwingende voorwaarde wordt opgelegd in het COVID-19-preventiebeleid;
 - 6° de campagnes die in het verleden al werden opgezet om de kwaliteit van de binnenlucht in scholen te verbeteren, zoals de campagne Lekker Fris van het Vlaams Instituut voor Gezond Leven en Air@school;
 - 7° de aanzienlijke inspanningen op het vlak van natuur- en milieu-educatie die in Vlaanderen al gedaan werden, onder meer in het kader van de MOS-projecten (milieuzorg op school);
- vraagt aan de Vlaamse Regering om:
 - 1° een integraal beleid te voeren om zowel de buiten- als de binnenmilieu-kwaliteit rond en in scholen en klassen te verbeteren, waarbij aandacht gaat naar de preventie van de verspreiding van zowel biogene als fysieke polluenten;
 - 2° alle scholen een actiemodel aan te bieden naar het model van het Programma van Eisen Frisse Scholen 2021 in Nederland, dat aan scholen niet alleen minimale kwaliteitseisen oplegt, maar dat scholen ook voldoende middelen en ondersteuning aanreikt als ze voor een hoger ambitieprofiel kiezen;
 - 3° op basis van de richtwaarden van het Binnenmilieubesluit voor alle scholen minimale kwaliteitsnormen af te leiden voor luchtkwaliteit en concentraties aan CO₂, fijnstof, stikstofoxiden en emissies van materialen als formaldehyde of ftalaten;
 - 4° ter preventie van de verspreiding van infectieziekten kwaliteitseisen vast te leggen voor de luchtverversing en ventilatie van lokalen, of andere veiligheidsmaatregelen te nemen;
 - 5° bij de inplanting of aanpassing van scholen ook rekening te houden met het buitenmilieu en maatregelen voor een goede luchtkwaliteit van lokalen daarop af te stemmen;
 - 6° een nieuwe oproep te lanceren die specifiek gericht is op het verfraaien en vergroenen van speelplaatsen, en daarbij in het bijzonder aandacht te hebben voor scholen in stedelijke gebieden met een minder goede luchtkwaliteit;
 - 7° tegelijk aandacht te hebben voor de energie-efficiënte verwarming en koeling van lokalen, voor het gebruik van hernieuwbare energie op school en voor een maximaal gebruik van daglicht;
 - 8° de inspanningen op het vlak van een gezond binnenmilieu en duurzame energie ook te verwerken in lespakketten, zodat de leerlingen daar ook mee bewust van gemaakt worden;
 - 9° erop toe te zien dat er in alle scholen een preventieadviseur is die ook voldoende uren effectief beschikbaar is om werk te maken van een gezond binnenmilieu in de school;

- 10° in overleg met de federale overheid werk te maken van een apart statuut en correcte arbeidsvoorwaarden voor de preventieadviseurs;
- 11° de preventieadviseurs in de scholen actief te ondersteunen zodat ze de nodige evaluaties kunnen maken, metingen kunnen uitvoeren en zo nodig ook de nodige saneringsmaatregelen kunnen doorvoeren;
- 12° de werking van de Logo's en de medisch milieukundigen te versterken zodat ze scholen in de toekomst nog meer kunnen helpen met het monitoren van de kwaliteit van het binnenmilieu en inzonderheid de binnenluchtkwaliteit in scholen, onder meer door het uitvoeren van een Frisse Scholentoets en het ter beschikking stellen van apparatuur zoals CO₂-meters, en zo nodig raad kunnen geven bij de keuze van ventilatietechnieken of luchtzuiveringstoestellen;
- 13° via de bovenstaande maatregelen ervoor te zorgen dat alle scholen en klassen op termijn beschikken over CO₂-meters en efficiënte ventilatiesystemen.

Elisabeth MEULEMAN
Johan DANEN
Mieke SCHAUVLIEGE
Jeremie VANECKHOUT
Tine VAN DEN BRANDE
Stijn BEX